

Den orättvisa hälsan. Om socioekonomiska skillnader i hälsa och livslängd

Recenserad bok: Den orättvisa hälsan. Om socioekonomiska skillnader i hälsa och livslängd.

Författare: Mikael Rostila och Susanna Toivanen (red.)

Förlag: Liber förlag, tredje upplagan, 444 sidor, Stockholm, 2025.

När redaktörerna startar den tredje upplagan av denna "klassiker" om socioekonomiska skillnader i hälsa och livslängd börjar man med att citera Abraham Bäckers bok, *Tal om farsoter* från 1764. "Hvad farsoter i synnerhet vidkommer så kan ej bättre bevis gifvas på detta än at Menigheten är dem långt mera underkastad, än bättre folk; och at många Farsoter härja grufveligen ibland sämre hopen, däruti få af de förmögnare sjuknar... När jag eftersinnar orsakerna till sjukdomar och omåttlig folkdöd ibland Allmogen och sämre hopen i städerna, så ställa sig i första rummet Fattigdom, Elände, brist på brödfödan, Ängslan och Misströstan."

Boken är en antologi med 26 medverkande författare. Den består av tre delar vilka stegvis vägleder läsaren genom forskningsfältet om ojämlik hälsa. Del I. *Ojämlighet i hälsa: Teorier, metoder och centrala begrepp* presenterar en teoretisk, empirisk och metodologisk bakgrund till forskningsfältet. Delen innehåller 6 kapitel: 2/ Social stratifiering och social klass, *Erik Bihagen och Magnus Nermo*; 3/ Socioekonomiska skillnader i hälsa, *Johan Fritzell*; 4/ Kön, genus och skillnader i hälsa, *Marit Gisselman, Örjan Hemström och Susanna Toivanen*; 5/ Migration och ojämlikhet i hälsa, *Mikael Rostila*; 6/ Sexuell läggning, könsidentitet och ojämlikhet i hälsa, *Richard Brännström*; 7/ Socioepidemiologiska metoder, *Johan Hallqvist och Kristina Rajaleid*.

Del II. *Hälsans sociala bestämningsfaktorer* redovisar dessa på olika nivåer från de avlägsna faktorerna såsom globala skillnader i hälsa mellan länder till de mest näraliggande faktorerna, som fångar kroppens stressmekanismer. Ojämlighet i hälsa varierar över livscykeln och vissa sociala bestämningsfaktorer får stor betydelse under särskilda perioder i livet. Kapitelrubriker för delens sju avsnitt: 8/ Global hälsa i en föränderlig värld, *Karl Gaufrin*; 9/ Boendesegregation, grannskap och hälsa, *Maria L. Kölegård*; 10/ Ojämlig tillgång till hälso- och sjukvård, *Bo Burström*; 11/ Sociala nätverk, socialt kapital och ojämlikhet i hälsa, *Mikael*

Rostila; 12/ Sociala skillnader i hälsorelaterade levnadsvanor, *Eva Roos*; 13/ Kulturella aktiviteter, sociala förhållanden och folkhälsa, *Töres Theorell*; 14/ Psykobiologiska processer, stress och ojämlikhet i hälsa, *Ulf Lundberg*.

Del III. *Ojämlikhet i hälsa under olika faser i livet*. Här diskuteras variationen från tidiga perioder i livet till ålderdomen. I denna tredje upplaga har samtliga kapitel uppdaterats med statistik, forskningsrön och referenser. De fem kapitlen i del III är: 15/ Utvecklingen tidigt i livet – en möjlighet att minska sociala skillnader i hälsa, *Iloona Grünberger*; 16/ Ungdomars psykosociala hälsa, *Petra Löfstedt och Jennie C Abbrén*; 17/ Skolans betydelse för ungas psykiska hälsa, *Ylva B. Almqvist, Sara Brodin Lårtman, Bitte Modin och Viveca Östberg*; 18/ Arbete och ojämlikhet i hälsa i vuxenlivet, *Susanna Toivanen och Stig Vinberg*; 19/ Sociala skillnader i hälsa bland äldre personer, *Carin Lennartsson och Stefan Fors*.

Boken avslutas med en epilog med titeln *Vägar mot en rättvis hälsa*, skriven av *Mikael Rostila och Susanna Toivanen*. I epilogen summeras boken och utifrån en modell som återkommer i boken diskuteras hur ojämlikhet i hälsa uppstår, vidmakthålls och reproduceras över tid. Förståelse för hälsans sociala bestämningsfaktorer och de komplexa kausala kedjor som de kan bilda i tid och rum är förutsättningen för möjlighet att minska ojämlikhet i hälsa, hävdar författarna. Detta kräver nya politiska perspektiv med ett samhälleligt perspektiv på hälsa, sjukdom och livslängd relaterade till sociala bestämningsfaktorer vilka har olika stor betydelse i olika perioder i en människas liv.

Konsekvensen folkhälsopolitiskt är att man behöver arbeta med två samtida mål: att minska ojämlikhet i hälsa genom att förbättra hälsan bland grupper med sämst hälsa och samtidigt främja en god folkhälsa i hela befolkningen. Sedan avslutas boken med att lyfta Kommissionen för jämlik hälsas betänkande och att vägen till en mer rättvis fördelning av hälsa kräver ett tålmodigt arbete med många olika frågor inom ett brett spektrum av sektorer.

Boken riktar sig till studenter inom områdena folkhälsa, samhällsvetenskapliga ämnen, vård och medicin. Den lämpar sig även för beslutsfattare och andra som är verksamma inom folkhälsoområdet. Författarna är alla verksamma som forskare och experter inom området.

Bo J A Haglund
Professor emeritus och redaktör för SMT

DOI: <https://doi.org/10.62607/smt.v103i3.66870>